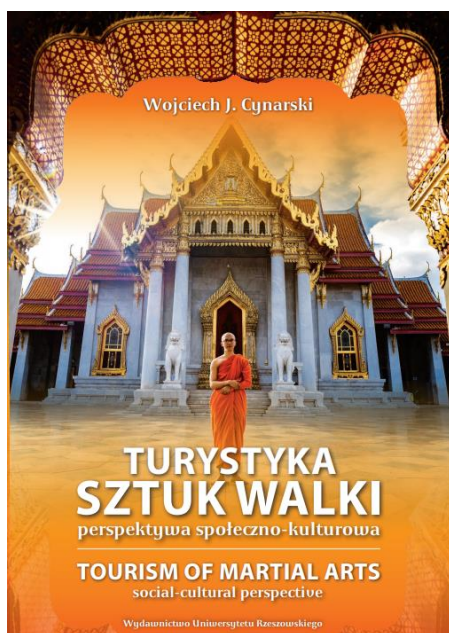

Paweł Plichta
pawel.plichta@uj.edu.pl
Uniwersytet Jagielloński

Turystyka sztuk walki. Perspektywa społeczno-kulturowa // **Tourism of Martial Arts. Social-cultural Perspective**

Autor: Wojciech J. Cynarski
Wydawca: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego
Seria: Biblioteka Lykeion, t. 29 // The Lykeion
Library, vol. 29
Rok wydania: 2020
Liczba stron: 160
ISBN 978-83-7996-760-5

Turystyka sztuk walki stanowi niezmiernie ciekawe zagadnienie pozostające w obszarze zainteresowań zarówno badaczy turystyki kulturowej, kultury fizycznej i sportu, relacji międzykulturowych, antropologów, socjologów, historyków, jak i pasjonatów kultur i tradycji dalekowschodnich, w tym również adeptów sztuk walki.

Podwójny tytuł recenzowanej pracy *Turystyka sztuk walki. Perspektywa społeczno-kulturowa // Tourism of Martial Arts. Social-cultural Perspective* w językach polskim i angielskim odpowiada jej zawartości. Kolejne rozważania zostały bowiem umieszczone równolegle w dwóch wersjach językowych – o tym rozwiązaniu redakcyjnym będzie jeszcze mowa poniżej. „Ważnym faktem, ze względu na działanie w nauce i szkolnictwie wyższym, jest publikacja wyników badań // *In the scientific and higher education context, the publication of research results was important*” [s. 83]. Istotnie, imponujący ilościowy dorobek wydawniczy Autora stanowi efekt jego wieloletnich zainteresowań i pasji życiowych połączonych z prowadzonymi, wnikliwymi badaniami naukowymi. Tak jest również w przypadku recenzowanej pracy, która wszakże – zgodnie z deklaracją Autora – zawiera również fragmenty prac wcześniej opublikowanych, rozproszonych – to lepsze określenie niż „rozstrzelonych // *distributed*” – w kilku periodykach oraz pozycjach książkowych [por. s. 7]. Już na samym początku należy podkreślić fakt, że formułowane w książce opinie, wnioski i spostrzeżenia wynikają z bogatego doświadczenia Wojciecha J. Cynarskiego (10 dan *judo-do ido*, 9 dan *jujutsu*, 8 dan *karate, hanshi*), wielokrotnych jego podróży realizujących model turystyki sztuk walki oraz aktywności w różnych rolach: działacza, organizatora, popularyzatora, instruktora, o czym dość dokładnie informuje w kolejnych rozważaniach [por. też Gajewski 2010].

Publikacja składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów i podsumowania. Zawiera ona również dwa indeksy: nazwisk oraz nazw geograficznych.

Rozdział pierwszy zatytułowany „Metodologia badań // *Research [!] Methodology*” stanowi zarys perspektyw, aspektów i metod badawczych [s. 10-12, 32 adresy bibliograficzne w tym 10 prac Autora]. W rozdziale drugim pt. „Historia i *mushashugyo* dzisiaj // *The past and present of Mushashugyo*” zarysowano – szkoda, że tak pobieżnie – dzieje wędrówek odbywanych w celu poznania sztuk walki. Rozdział trzeci „Geografia turystyki sztuk walki // *Geography of martial arts tourism*” stanowi ciekawe wyodrębnienie i zestawienie azjatyckich oraz europejskich miejsc ważnych dla dziejów i rozwoju dalekowschodnich sztuk walki. Przybierają one postać – analogicznie do listy szczytów w himalaizmie czy alpinizmie – koron: wielkiej i małej. Do „Wielkiej Korony” Autor zalicza siedem miejscowości: Szaolin (Chiny), Tokio, Okinawa, Tsukuba lub Kioto (Japonia), Bangkok (Tajlandia), Tajpej lub Hongkong oraz Seul lub Muju (Korea Południowa). Natomiast w skład „Małej Korony” proponuje on pięć europejskich miast: Amsterdam, Monachium, Paryż, Rzeszów, Wiedeń. W rozdziale czwartym zgodnie z jego tytułem „Typologia uczestników // *Typology of participation*” przedstawiono różne kategorie turystów sztuk walki oraz uczestników wydarzeń związanych z tą formą podróży. Rozdział piąty zatytułowany „Odmiany turystyki sztuk walki // *Varieties of martial arts tourism*” stanowi analizę imprez szkoleniowych na przykładach międzynarodowych seminariów organizowanych przez European WingTsun Organisation (EWTO) w Hockenheim oraz letnich obozów Stowarzyszenia Idokan Polska (SIP) w kontekście motywów mobilności związanej z pogłębianiem wiedzy oraz praktyką sztuk walk. Rozdział szósty pt. „Różne kierunki wyjazdów – przykłady i studia przypadków // *Trip destinations: examples and case studies*” został podzielony na trzy części. W pierwszej Autor przedstawił spostrzeżenia dotyczące jego udziału w konferencjach w 2017 roku w Pradze – XIV Konferencja Europejskiego Stowarzyszenia Socjologii Sportu // European Association for Sociology of Sport Conference oraz w Taekwondowon w Korei Południowej – VI Międzynarodowe Sympozjum Studiów Taekwondo // International Symposium for Taekwondo Studies. Wynikiem przeprowadzonej analizy porównawczej europejskiego i azjatyckiego wydarzenia jest konkluzja o możliwości połączenia motywów stanowiących o turystyce sztuk walki z wyjazdami w ramach turystyki naukowej. W drugiej części tego rozdziału podjęto temat polskiego dziedzictwa w obszarze tradycji militarnych oraz lokalnych przedsięwzięć w popularyzacji wschodnich sztuk walki. Wskazano na takie miejscowości jak: Strzyżów i Rzeszów, Częstochowa, Katowice, Kraków, Przemyśl, Tarnów, Świnoujście, Warszawa, Władysławowo, Wrocław, Giżyck, Strzelce Opolskie, Białystok i Poznań. Układają się one w „prywatny szlak kulturowy” Autora, po którym „oprowadza” on czytelnika, uzasadniając związki każdego z zaproponowanych miejsc z turystyką sztuk walki. Mowa w tej części jest również o tych miejscach polskiego dziedzictwa militarnego, które współcześnie znajdują się poza granicami Polski. Oprócz Lwowa, Kamieńca Podolskiego, Baru, Chocimia – leżących na trasie przywołanej parafialnej wycieczki – w tej grupie miejsc błędnie wymieniony został Otwock [s. 91] (w wersji angielskiej „*Otock*” [s. 90]) zamiast Oleska z zamkiem Sobieskich. Z kolei trzecia część tego rozdziału dotyczy Sankt Petersburga jako miejsca obrad międzynarodowego kongresu naukowego poświęconego sztukom walki oraz XX Festiwalu Sztuk Walki „Puchar Morza Bałtyckiego” // International Festival of Martial Arts „Baltic Sea Cup”, które odbyły się w 2017 rok, a zorganizowane zostały przez Międzynarodową Federację Sambo. Załącznik do tej części rozdziału stanowi dokumentacja fotograficzna z wycieczki do Ermitażu. Fotografie – jak przekonuje Autor – wskazują „na połączenie turystyki sztuk walki i turystyki naukowej z turystyką kulturową” [s. 106]. Szkoda, że szerzej nie został rozwinięty pomysł z podpisu pod fotografiami 6.22-23: „Tańczące dziewczyny i Herkules są jak Yin i Yang (jap. *in-yo*) // *Dancing girls and Hercules are like Yin and Yang (Jap. in-yo)*” [s. 107].

W siódmym rozdziale pt. „Powiązania z turystyką sportową [!] // *Martial arts tourism and sports tourism*” czytelnik odnajdzie próbę określenia relacji pomiędzy turystyką sztuk walki a turystyką sportową. Również w tym przypadku Autor odwołuje się do konkretnych wypraw, wskazując na przyjmowane w nich różne role, m.in. zawodnika, trenera-szkoleniowca, kibica, uczestnika konferencji naukowej. Z kolei w ósmym rozdziale zatytułowanym „Studia sztuk walki a turystyka naukowa // *Martial arts studies and science tourism*” wyodrębniona została turystyka naukowa i w jej ramach aktywność związana z poznawaniem, studiowaniem i praktyczną nauką sztuk walk oraz konfrontacją wyników badań własnych w trakcie wydarzeń o charakterze naukowym. W tej części rozważań autor zasygnalizował ciekawy metafizyczny międzykulturowy – czy nawet międzyreligijny – wątek, niestety nie dość rozwinięty: „Gdy droga wojownika zgodna jest z Drogą Niebios, siła ma służyć ochronie życia i przeciwstawianiu się złu [Gradek 2014: 221]. Ten moralny wymiar drogi wojownika uzupełnia nakaz dążenia do prawdy, co zgodne jest z sensem uprawiania nauki. Łącznie powoduje to dominację dążenia do celów autokreacyjnych według paradygmatu szeroko rozumianego perfekcjonizmu // *When the Warrior's Way is in line with the Way of Heaven, the power is directed to protect life and to fight evil* [Gradek 2014: 221]. This moral dimension of the Warrior's Way complements the quest for the truth, which is consistent with the significance of doing science. Together, this leads to the domination of the pursuit of self-reliance according to the paradigm of perfectionism as it is broadly understood” [s. 129-130]. W tej części recenzowanej pracy analiza została przeprowadzona na przykładzie międzynarodowej konferencji w Osace, zorganizowanej w 2017 roku przez Japanese Academy of Budo (JAB) oraz International Martial Arts and Combat Sports Scientific Society (IMACSSS). Opis tego wydarzenia posłużył również do wykazania wpływu turystyki sztuk walki w procesie obserwowanej instytucjonalizacji dziedziny nauki dotyczącej tychże sztuk.

Ostatni, dziewiąty bardzo ciekawy rozdział pt. „Rzeszów jako destynacja turystyki sztuk walki // *Rzeszów as a destination in martial arts tourism*” poświęcony został stolicy Podkarpacia. Autor przedstawił argumenty przemawiające za uwzględnieniem tego miasta na mapie turystyki sztuk walki jako „centrum studiów i badań sztuk walki, sportów walki i systemów pokrewnych (ogólnie – *fighting arts*)”. Po pierwsze, uprawiane są w nim od wielu lat *judo* i *karate* (style *Kyokushin* i *Shotokan*). Po drugie, w Rzeszowie działają dwa wyspecjalizowane towarzystwa naukowe: Stowarzyszenie Idokan Polska (SIP) // Idokan Poland Association (IPA) i Międzynarodowe Towarzystwo Naukowe Sportów Walki i Sztuk Walki // International Martial Arts and Combat Sports Scientific Society (IMACSSS) oraz wydawany jest „*Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*” jeden „z najlepszych na świecie wyspecjalizowanych periodyków naukowych // *one of the world's best specialized scientific journals*” [s. 149]. Po trzecie, miasto gości zarówno polskich, jak i zagranicznych badaczy i sympatyków sztuk walki przy okazji organizowanych w nim kongresów, konferencji, gal i warsztatów. Wreszcie po czwarte, promowane są tutaj również polskie tradycje sztuki militarnej (szabla bojowa).

Zasadnicza struktura pracy nie budzi zastrzeżeń, jednakże w jej realizacji widać kilka braków i usterek, do których zaliczyć należy polski tytuł siódmego rozdziału i pozostawione w domyśle powiązania z turystyką sportową – turystyki sztuk walki, co zostało oddane w równoległej wersji angielskiej. Brakuje też informacji o transkrypcji nazwisk, nazw i terminów japońskich, chińskich i koreańskich. Atutem pracy jest oprawa graficzna i wykorzystanie – również do analiz – zasobów fotograficznych, warto było przygotować również spis fotografii i rycin na końcu książki. Wobec licznie stosowanych skrótów – rozwijanych niekonsekwentnie (np. użyty na s. 26 skrót EWTO – European WingTsun Organisation, rozwinięty został dopiero na s. 61; odpowiednio GM s. 26 – Grand Master s. 35) – na początku monografii powinien zostać umieszczony ich spis wraz z rozwinięciami.

Płynnej lekturze nie sprzyjają zastosowane we wszystkich rozdziałach słowa kluczowe // *key words* oraz – oprócz pierwszego rozdziału – streszczenia // *abstracts* (zawierające w dwóch przypadkach dodatkowo podział na: perspektywę teoretyczną i problem lub perspektywę, problem i cel // *The theoretical background and the problem* lub *The Perspective, The Problem and the Aim*, metodologię // *The method*, wyniki // *Results* lub *The Outcomes*, wnioski // *Conclusions*). Rzecz jasna w głównej mierze stanowią one integralną część wykorzystanych już opublikowanych artykułów. W pracy monograficznej niezrozumiałą strategią jest również przywoływanie bibliografii // *References* na końcu każdej części (w szóstym rozdziale jego fragmenty rozdzielał trzy odrębne dla każdej części zestawienia bibliograficzne; w ósmym rozdziale natomiast dwa) w tym także *Wstępu*. W sumie zestawiono zatem 398 pozycji, z czego 197 to prace, których Wojciech J. Cynarski jest autorem lub współautorem. Uwaga ta dotyczy również wykazu źródeł // *Sources* w kilku rozdziałach. Wobec zastosowanego tzw. harvardzkiego stylu cytowania (*Harvard referencing style*) wystarczającym było umieszczenie cytowanych prac w końcowym zestawieniu, co pozwoliłoby uniknąć powtórzeń pełnych opisów bibliograficznych oraz podwójnych zestawień tych samych prac w kolumnie polsko- i anglojęzycznej.

Mankamentem, nad którym nie sposób przejść obojętnie, jest warstwa językowa recenzowanej pracy. Ponieważ wykorzystane fragmenty opublikowane były wcześniej w języku angielskim, można przypuszczać, że polska wersja to zasadniczo ich tłumaczenie. Niestety w wielu miejscach czytelnik odnosi wrażenie dosłownego lub wręcz mechanicznego przekładu, na co wskazują konstrukcje zdań, powtórzenia pewnych słów lub fraz. Z wielu zauważonych tego typu i/lub stylistycznych usterek podaję przykłady: „Jest to zwłaszcza powiązanie studiów sztuk walki z ich praktyką na wysokim poziomie // *They constitute a link between martial arts studies and high level practice*” [s. 51]; „Dużo czasu spędziłem w podróży, wyjeżdżając dla nauki własnej i dla nauczania innych // *I spent a lot of time travelling for my own studies and to teach others*” [s. 152-153].

W wielu miejscach w polskojęzycznej kolumnie pozostawiono zresztą angielskie słowa i zwroty, np. „access: Sept. 2020” – zamiast „dostęp: IX 2020” [s. 47; także s. 137], „photo 8.5” – zamiast „fot. 8.5” [s. 133], niepotrzebne „[in German]” [s. 55-58, 157], „[in French]” [s. 31, 150], a nawet „[in Polish]” [s. 9, 100, 149]. Nie brak też niekonsekwencji, pomyłek typograficznych (dotyczy to zapisu kursywą i antykwa, użycia polskiej postaci cudzysłowu) oraz językowych, m.in.: „podróży dla studiów sztuk walki” („*journeys for martial arts studies*”) – raczej „podróży w celu studiowania sztuk walki” [s. 7, *passim*], „Autor bywał tam wielokrotnie dla celów naukowych (...)” – raczej „Autor bywał tam wielokrotnie w celach naukowych” lub „(...) aby prowadzić badania naukowe” [s. 127], zamiast „uprzejmość (...) // *courtesy by* (...)” – raczej „dzięki uprzejmości (...)” [s. 67, *passim*], „Występują to bowiem...” [s. 10], „Oryginalne *jujutsu* nadal jest uprawiane, czyli jako samurajska sztuka walki” [s. 115], „coraz trudniej odnieść znaczący wynik” – powinno być „coraz trudniej odnieść znaczący sukces” lub „coraz trudniej osiągnąć znaczący wynik” [s. 118]. Niezrozumiałe jest używanie cudzysłowu w odniesieniu do m.in. turystyki sztuk walki [s. 7, *passim*] czy łososia *teriyaki* [s. 131]. Humorystycznego efektu przy opisie ryc. 7.1. „Dr Błach jako dyrektor sportowy podczas MŚ ‘2016’” [s. 117] można było uniknąć, precyzując „Identyfikator dr. Błacha – dyrektora sportowego podczas MŚ ‘2016’”. Również w angielskim tekście zdarzają się pomyłki w pisowni, np. w tytule pierwszego rozdziału *reasearch* – powinno być *research* [s. 5, 10], zamiast *pilgrimges* – powinno być *pilgrimages* [s. 33], zamiast *condombl* – powinno być *Condomblé* [s. 33] – mimo błędu w opisie elektronicznym tej publikacji w czasopiśmie „Anthropology News” zapisano poprawnie, „*roleas*” – „*roles*” [s. 51], zamiast „*travellingfor*” – powinno być „*travelling for*” [s. 153]. Na s. 30 błędnie zacytowano i przetłumaczono fragment ze strony internetowej „The National Thailand”,

w efekcie czego niezrozumiała jest informacja o najpopularniejszych tajlandzkich studentach Muay Thai „w poniedziałek”.

Zauważono również usterki w opisach bibliograficznych, np. Miller L.E. (2008) powinno być: 2006 oraz w tytule „Anthropology News” – nie zaś „New” [s. 33], „eass”, powinno być „EASS” [s. 129], tytuł pracy Maika Albrechta i Franka Rudolpha brzmi: *Wu: Ein Deutscher bei den Meistern in China* [s. 31]. W kilku przypadkach podane są: ISBN [s. 31, 46-47, 149-150] i ISSN [s. 32-33] cytowanych pozycji.

Wbrew deklaracji we Wstępie // *Preface* narracja pierwszoosobowa pojawia się w kilku miejscach nie tylko w Podsumowaniu // *Conclusions* [s. 8, 94-98]. Taki stan rzeczy z jednej strony można potraktować jako niekonsekwencję, z drugiej jednak istotnie wiele fragmentów w pracy to osobiste wspomnienia, spostrzeżenia niekiedy reporterskie zapisy, wpisujące się w dominującą perspektywę autoetnografii [por. Kacperczyk 2014].

Brak spójności oczekiwanej wobec monografii oraz (d)opracowania materiałów – za takie należy uznać m.in. fragment: „Jednak wybrana część prac przedstawionych w Taekwondowon/Muju będzie **prawdopodobnie opublikowana** (pełne teksty, jako artykuły) w «Acta Taekwondo et Martialis Artium», periodyk IATR. EASS natomiast nie dało podobnej możliwości wszystkim uczestnikom // *However, selected parts of papers presented in Taekwondowon/Muju will be probably published (in full) in the «Acta Taekwondo et Martialis Artium», Journal of IATR. Whereas EASS does not provide similar opportunities for all participants*” [s. 82; podkr. P.P.; por. Cynarski, Johnson 2017] – wynika zapewne z obiektywnych względów czasowych i finansowych – niestety ujawniających się we współczesnych badaniach naukowych. Zapoznanie się z recenzowaną pracą prowadzi do sformułowania postulatu zwiększenia środków finansowych na tak znaczące publikacje naukowe. W tym przypadku – jak zauważa Autor – „Jest to prawdopodobnie **pierwsza taka książka w skali globalnej** poświęcona fenomenowi «turystyki sztuk walki»” [s. 7; por. s. 154; podkr. P.P.]. Druga recenzja wydawnicza – oprócz tej czytanej zapewne jedynie w języku angielskim – pozwoliłaby wyeliminować mankamenty językowe i redakcyjne na etapie ostatniej korekty przed drukiem i upowszechnieniem w formie elektronicznej. Tymczasem czytelnik znający jedynie język polski znajduje się w gorszej sytuacji niż ten ze znajomością języka angielskiego. Dla tego ostatniego zaś znacząca część materiału dostępna już była w opublikowanych artykułach w języku Shakespeare’a, zatem pozostaje filozoficzne pytanie o cel polsko-angielskiego przedsięwzięcia.

Praca *Turystyka sztuk walki. Perspektywa społeczno-kulturowa* // *Tourism of Martial Arts. Social-cultural Perspective* pozostawia niedosyt. Zaciekawiony czytelnik może go zaspokoić lekturą szczegółowych prac Autora *Sztuki walki budō w kulturze Zachodu* [Cynarski 2000] i/lub – jak w przypadku piszącego te słowa – dalszymi dociekaniami zasygnalizowanych wątków. Zaliczyć do nich należy konkluzję o charakterze narodowym Polaków i Rosjan oraz ich waleczności w sportach walki np. *jujutsu* sportowego w kontekście badań nad ludzkim DNA zlokalizowanym na chromosomie Y. Jaka jest korelacja pomiędzy występowaniem genu R_{1a1} w chromosomie Y a faktyczną ekspresją cechy genetycznej, która może odpowiadać za waleczność?

Pomimo krytycznych uwag, które rodziły się w trakcie lektury publikacji naukowej, być może bardzo subiektywnych – ocenić to mogą czytelnicy tego tekstu i przedmiotowego dzieła – książka wnosi wiele do refleksji nad współczesnymi formami turystyki. Po pierwsze, w obszarze turystyki kulturowej Autorowi udało się nie tylko pokazać, jak niszowa postać podróży odbywanych w różnych kierunkach: Zachód–Wschód, Wschód–Zachód może stać się przedmiotem interdyscyplinarnych badań. Warto też zaznaczyć, że sam Autor jest ich pionierem, co potwierdza choćby zestawienie cytowanych przez niego prac. Kierunki przemieszczania się, o których wspomina i które analizuje Wojciech J. Cynarski, łamią stereotypowe wyobrażenia o jedynie dalekowschodnich peregrynacjach w celu studiowania

i praktykowania sztuk walki. Po drugie, sztuki te zostały pokazane jako pretekst do mobilności ujawniający wiele motywacji. To spektrum potrzeb podróżujących pozwoliło udowodnić z bardzo ciekawej, profesjonalnej perspektywy zalety turystyki kulturowej – jako tej zaspokajającej wiele oczekiwań współczesnego człowieka. Po trzecie, książka przybliżyła i uświadamia czytelnikom polski wkład i udział Polaków we współczesnym fenomenie wschodnich sztuk walk. Znaczenie Rzeszowa podkreślone jego umieszczeniem w koncepcie „Małej Korony” turystyki sztuk walk oraz analizą w ostatnim rozdziale z pewnością przyczyni się do lepszej rozpoznawalności tak w kraju, jak i zagranicą. Drugorzędne dla badacza w pracy naukowej cele promocyjno-marketingowe miasta dla jego władarzy i decydentów winny stanowić priorytet. Dodatkowa wartość recenzowanej książki to możliwość wykorzystania wniosków, uwag, spostrzeżeń w strategiach planowania rozwoju i promocji Rzeszowa. Praca Wojciecha J. Cynarskiego winna zatem stać się lekturą obowiązkową dla ich autorów, podobnie jak dla podróżujących praktyków i teoretyków sztuk walki.

Literatura:

- Cynarski W.J., 2000, *Sztuki walki budō w kulturze Zachodu*, Rzeszów
- Cynarski W.J., Chała J., 2015, *Zamki i turnieje: Turystyka pasjonatów kultury militarnej Europy*, „Turystyka Kulturowa”, nr 6, s. 21-35
- Cynarski W.J., Johnson J.A., 2017, *Taekwondo and Korean Martial Arts in the Idokan Poland Association's Research (1993-2016): A Review*, „Acta Taekwondo et Martialis Artium (JIATR)”, Vol. 4, no. 2, pp. 21-28
- Gajewski J., 2010, [Rec.] W.J. Cynarski, *Spotkania, konflikty, dialogi – analiza wybranych obszarów kultury fizycznej i turystyki kulturowej*, „Turystyka Kulturowa”, nr 12, s. 35-37
- Kacperczyk A., 2014, *Autoetnografia – technika, metoda, nowy paradygmat? O metodologicznym statusie autoetnografii*, „Przegląd Socjologii Jakościowej”, t. 10, nr 3, s. 32-74